

Motion till riksdagen 2008/09:Fi280

av **Ulf Holm (mp)**

Fonder för lokal och regional utveckling

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fördelen med tillkomsten av regionutvecklingsfonder.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för att det på försök startas en regionutvecklingsfond i någon av landets regioner.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se över förutsättningarna för tillkomsten av regionutvecklingsfonder.

Inledning

Den viktiga frågan om hur de svenska löntagarnas pensionskapital hanteras har under senare tid blivit alltmer debatterad. Löntagarnas egna aktiva val av fonder för investeringar har inte blivit någon succé. Få vet var deras placeringar egentligen hamnar, och många vågar inte tänka på vad det verkliga resultatet blir när det en gång är dags att kvittera ut sina pensionspengar.

Stora omstruktureringar

Under senare år har vi nåtts av det ena beskedet efter det andra att svenska företag säljs, fusioneras, flyttas utomlands osv. Dessa försäljningar, utflyttningar etc. kan emellertid inte göras utan att bolagsstyrelser och aktieägare fattar beslut om att så ska ske. I sammanhanget bör klargöras att svenska löntagare är delägare i många av de stora svenska börsnoterade företagen. Dels är mycket av AP-fondernas kapital investerat i aktieinnehav, dels är

Fel! Okänt namn på

stora delar av löntagarnas avtalspensionsmedel, genom pensionsfondernas placeringar, satsade i dessa bolag.

Inget anspråk på ägarinflytande

De svenska löntagarnas pensionspengar investeras emellertid inte bara i svenska börsföretag. Fonderna satsar även på de internationella aktiemarknaderna. Var pengarna till sist hamnar är näst intill omöjligt att veta för de enskilda löntagarna.

Och frågan är väl om ens penningplaceringarna hos fondförvaltarna vet vad som döljer sig bakom alla de namn och bokstavskombinationer som rullar fram på bildskärmarna.

Fondernas uppgift är i första hand att lägga rent ekonomiska värderingar på valet av investeringsobjekt, att i första hand skapa största möjliga avkastning på insatt kapital. I ägardirektiv finns visserligen skrivningar som anger begränsningar för t.ex. företag där barnarbete förekommer. Men i praktiken har det visat sig vara svårt med kontrollen då barnarbete enkelt kan döljas genom dotterbolag och entreprenörer. När det dessutom verkar vara ett slags princip bland kapitalplaceringar fonder och bolag, trots att löntagarnas gemensamma kapital i många fall är dominerande, att löntagarkapitalet inte ska vara representerat i de bolagsstyrelser där det investeras, är kontrollen svag.

Enbart högsta möjliga avkastning?

Med denna korta beskrivning ges inte en helt uttömmande bild av problematiken kring hur löntagarnas pensionspengar hanteras. Men det är enligt min uppfattning tillräckligt som utgångspunkt för ett principiellt resonemang i ämnet.

Det finns enligt min mening några principiella frågeställningar som bör diskuteras i sammanhanget:

Bör det stimuleras till ett synsätt som innebär att löntagarnas pensionskapital investeras utifrån fler kriterier än enbart högsta möjliga avkastning?

Ska placeringarna också följas av ett ägaransvar med i förekommande fall platser i bolagsstyrelser?

Finns det anledning att placera pensionskapitalet på ett sådant sätt att det kan stimulera utveckling i den "egna" regionen?

Vad kan riksdagen och regeringen göra för att underlätta tillkomsten av regionutvecklingsfonder?

Många aktörer

Det svenska premiepensionssystemet infördes 2001. Systemet hanterar mycket pengar. Enligt Sveriges offentliga statistik uppgick det sammantagna marknadsvärdet i premiepensionssystemet till drygt 124 mdkr i januari 2005 med över 5,5 miljoner pensionssparare.

Sedan tillkommer AMF Pension, som i hög grad hanterar avtalspensionsmedel på avtalsområdet för privatanställda LO-medlemmar, och Alecta, som är dominerande på tjänstemannasidan.

Till dessa ska läggas en hel rad andra aktörer. KPA hanterar t.ex. en stor del av de medel för dem av de kommun- och landstingsanställda som avstår att själva göra aktiva val. Fora och Pensionsvalet är ytterligare aktörer på marknaden.

Sammanlagt har dessa pensionsaktörer flera hundratals, och åter hundratals, miljarder kronor.

Sammantaget bättre villkor

Det är självklart att pensionskapitalet ska förräntas, utifrån en hållbar socialt, ekologiskt och ekonomiskt rimlig nivå. Med det menar vi att placeringen av pengarna ska hanteras på ett sätt som innebär att pensionärernas sammantagna levnadsstandard ska säkras på högsta möjliga nivå.

Men pensionärernas levnadsstandard är inte bara beroende av avkastning på placeringarna av avtalspensionskapitalet. Det är mycket annat som avgör. Med en allmänt bra samhällsekonomi skapas förutsättningar för goda villkor i den del av pensionen som staten står för. På samma sätt är det när det gäller samhällelig service på den regionala och kommunala nivån. Med en för samhället bra ekonomisk utveckling ökar möjligheterna för generell välfärdspolitik, bra sjukvård och äldreomsorg, billig kollektivtrafik, färdtjänst osv. Att placera delar av löntagarnas pensionskapital på ett sätt som stimulerar sysselsättningen i den egna regionen kan alltså innebära sammantaget bättre villkor för dem.

Med det påstås inte att lokala och regionala investeringar kommer att ge lägre avkastning än vad spekulation på den internationella aktiemarknaden ger. Jag vill bara peka på förhållandet att det inte bara är den nominella avkastningen på avtalspensionspengarna som avgör pensionärens levnadsstandard.

Aktivt ägaransvar viktigt

Erfarenheter från Kanada, där regionala utvecklingsfonder verkat under många år, visar att det är viktigt med mer än avkastningskrav på satsat kapi-

Fel! Okänt namn på

tal. I Kanada ställs också krav som är relaterade till t.ex. miljö, jämställdhet, arbetsmiljö och sociala villkor. Det är krav som även bör ställas i vårt land. Erfarenheterna från Kanada visar att t.ex. sociala krav och miljökrav bidrar till höjd produktivitet, inte dess motsats. Dessutom tar fondinstitutionen aktivt ägaransvar genom styrelseplatser som står i relation till satsat kapital och kan på det sättet bättre följa utvecklingen i de företag där man investerat i aktiekapital. Det tror jag är en riktig linje.

Att avstå styrelseplatser bidrar dessutom till att skapa en diffus bild av vilka som egentligen äger företagen och till att undandra sig ansvarstagande när problem uppstår. Det är förmodligen moraliskt lättare att snabbt sälja av sitt aktieinnehav när det inte finns levande mänsklig kontakt med företaget.

Att avstå ägarinflytande innebär också att överlåta inflytande till andra starka kapitalgrupper som måhända har helt andra syften med sina kapitalplaceringar än vad placeringarna av löntagarägt pensionskapital syftar till.

Det diffusa ägandet är ett av den moderna ekonomins största problem. Pengarna på aktie- och penningmarknaden rullar allt snabbare. Många av dem som gör affärer tar inte hänsyn till annat än förväntad procentuell förändring av kursen på aktier och räntenivåer. Få har kunskap om verkligheten i ett specifikt företag. Det är bara snabba vinster som räknas. Det köps och säljs beroende av upp- eller nedgångar som rullas fram på bildskärmarna.

Ogripbara sammanhang

Det är uppenbart att alltfler, och det gäller inte bara inom löntagarkollektivet, känner frustration över att det är näst intill omöjligt att ha kontroll över var fondpengarna investeras. Visst kan man välja etiska val idag när man placerar i fonder med egna val. Men det är förhållandevis små fonder och de har inte fått genomslag hos den breda allmänheten.

Jag vill absolut inte säga att vår tids globalisering bara är negativ. Tvärtom, globaliseringen ger oss också många värdefulla möjligheter. Mänskliga kontakter som bryter ner fördomar och ”revirpinkande” leder oss människor framåt.

Alltfler inser att motvikten till de negativa sidorna av globaliseringen är utveckling av kraften i det lokala och regionala samhället. Det är i det perspektivet vi vill väcka frågan om behovet av utvecklingsfonder som är knutna till lokal och regional utveckling.

Det bör finnas löntagarintresse

Exempel från andra länder där regionala utvecklingsfonder införts visar goda resultat. Fonderna är i huvudsak uppbyggda med regionalt pensionskapital samtidigt som kapitalbildningen används i syfte att utveckla näringsliv och sysselsättning i den egna regionen.

Jag tror att liknande modeller kan byggas i vårt land. Hur stort varje fondområde bör vara kan diskuteras. Kanske är det rimligt med 4–8 geografiska områden i Sverige.

En central fråga är var fondernas grundkapital ska hämtas. Jag menar att t.ex. kommuner och landsting kan spela en viktig roll. De kan ta på sig ansvaret att inleda diskussioner med kommun- och landstingsanställdas fackliga organisationer för att undersöka intresset för regionala utvecklingsfonder. Kommuner och landsting har dessutom ett egenintresse i att pengarna stannar kvar i den egna regionen. Investeringar som leder till jobb ger rimligen högre skatteintäkter och lägre kostnader för arbetslöshet.

Det bör även finnas löntagarintresse av att åtminstone delar av avtalspensionskapitalet kan hanteras utifrån lokala och regionala utvecklingsintressen. Internationella erfarenheter visar att investeringsmedel från regionala fonder påtagligt kan stimulera sysselsättning och näringsliv samtidigt som god avkastning kan säkras. Trots det kan det förstås finnas tvivel bland löntagarna, de fackliga organisationerna och arbetsgivarna huruvida regionutvecklingsfonder är en bra idé. Ett sätt att undersöka och utvärdera kan vara att regeringen verkar för att en regionutvecklingsfond på försök startas upp i en av landets regioner. Förslagsvis kan det vara Region Skåne eller Västra Götalandsregionen.

Brist på riskvilligt kapital

Fondernas kapitalbildning ska naturligtvis inte begränsas till landstings- och kommunanställdas pensionsmedel. Tvärtom, regionala utvecklingsfonder bör i lika hög grad rikta sig till den privata sektorn. Jag är övertygad om att många privatanställda, såväl i stora som mindre företag, föredrar satsningar i den egna regionen framför att deras pengar far runt på de internationella aktiemarknaderna.

Frågan om regionutvecklingsfonder är komplex. Samtidigt är jag övertygad om att den lokala och regionala nivån blir alltmer viktig i den framtida utvecklingen. Globaliseringen måste kompletteras med för människor gripbara och hanterliga storheter. Dessutom är bristen på tillgång till riskvilligt kapital ett av de största hindren för lokal och regional utveckling.

Exemplet Kanada

Solidaritetsfonden, i Quebec i Kanada, är den kanske mest internationellt kända fonden för regionutveckling. År 1983 skapades, genom initiativ av facken och organisationen för kooperativ utveckling, Le Fond de Solidarité des Travailleurs du Quebec (FTQ). Quebecs delstatsregering gav sitt stöd genom vissa skattelättnader till dem som investerade i fonden. Solidaritetsfonden har blivit mycket framgångsrik och har inspirerat till efterföljd i andra

Fel! Okänt namn på

delstater, och alltfler fackliga organisationer i Kanada ställer sig bakom de fackligt sponsrade investeringsfonderna. Enligt oberoende forskare hade det fram till 1998 skapats 50 000 nya jobb i Kanada genom fonderna. Liknande fonder har byggts upp i bl.a. USA och Sydafrika.

I Sverige har det enligt uppgift skapats några mindre fonder med regional anknytning. För det stora flertalet är det dock okänt att dessa fonder finns, och än mer diffust är vad de syftar till.

Nu bör riksdagen ta initiativ som på allvar innebär att löntagarna ges alternativ till pensionssparande som kan bidra till lokal och regional utveckling.

Stockholm den 6 oktober 2008

Ulf Holm (mp)